

Κεφάλαιο 10^ο

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους

Το κράτος, ως οικονομική μονάδα, έχει ως βασική επιδίωξη την επίτευξη και διατήρηση της οικονομικής ευημερίας και της κοινωνικής ισορροπίας.

Αυτό το προσπαθεί μέσω κάποιων οικονομικών λειτουργιών χρησιμοποιώντας ορισμένα οικονομικά μέσα.

Οι βασικές οικονομικές λειτουργίες του κράτους είναι :

- α) η παροχή ορισμένου θεσμικού πλαισίου (νόμων - κανόνων)
- β) η εξασφάλιση οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης
- γ) η αναδιανομή του εισοδήματος
- δ) η παροχή δημόσιων αγαθών

Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους

A) Η παροχή ορισμένου Θεσμικού πλαισίου

Οι συναλλαγές μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας δεν μπορούν να γίνονται με αυθαίρετο και ανεξέλεγκτο τρόπο. Περιορίζονται από τους κανόνες συμπεριφοράς που θεσπίζει και επιβάλλει το κράτος. Το σύνολο των κανόνων αυτών αποτελεί το Θεσμικό πλαίσιο μίας οικονομίας.

Τέτοιοι κανόνες είναι για παράδειγμα :

- α. Η αναγνώριση της ιδιοκτησίας των ατόμων σε αγαθά και συντελεστές παραγωγής,
- β. Η καθιέρωση του ευρώ ως γενικό μέσο συναλλαγής και μέτρησης αξιών,
- γ. Η χρήση του κιλού ως μονάδας βάρους,
- δ. Το ωράριο των δημοσίων υπηρεσιών και των καταστημάτων κ.λ.π.

Φυσικά, η μη τήρηση των κανόνων συνεπάγεται κυρώσεις.

Το Θεσμικό πλαίσιο δεν παραμένει σταθερό.

Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους

Β) Η εξασφάλιση οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης

Έχουμε δει στο 9^ο κεφάλαιο ότι κάθε οικονομία περνάει από εναλλασσόμενες φάσεις άνθησης, κρίσης, καθόδου και ύφεσης. Κάθε φάση χαρακτηρίζεται από ορισμένα προβλήματα, όπως :

α. ανεργία και χαμηλή παραγωγή κατά τη φάση της καθόδου και της ύφεσης

β. πληθωρισμό κατά τη φάση της ανόδου και της κρίσης.

Το κράτος καλείται κάθε φορά να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα για να εξασφαλίσει την οικονομική σταθερότητα.

Επίσης, το κράτος αναλαμβάνει και την εκτέλεση σημαντικών δημόσιων έργων (έργων υποδομής), απαραίτητα για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Τα έργα αυτά αποτελούν επένδυση, δηλαδή αύξηση του κεφαλαίου και βοηθούν την ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων.

Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους

Γ) Αναδιανομή του εισοδήματος

Ένα από τα πιο βασικά προβλήματα των σύγχρονων οικονομιών είναι η άνιση διανομή του εισοδήματος, δηλαδή το γεγονός ότι υπάρχει λίγοι πλούσιοι και αρκετοί φτωχοί.

Επειδή αυτό μπορεί να δημιουργήσει κοινωνικές αναταραχές, το κράτος αναλαμβάνει να πάρει μέτρα. Τέτοια μέτρα είναι :

- α. τα επιδόματα ανεργίας,
- β. η δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των απόρων,
- γ. η απαλλαγή από τη φορολογία των χαμηλών εισοδημάτων
- δ. η δωρεάν παιδεία κ.λ.π.

Σκοπός των μέτρων αναδιανομής είναι η επίτευξη μίας κοινωνικά πιο αποδεκτής διανομής της συνολικής παραγωγής και η εξάλειψη των περιπτώσεων μεγάλης φτώχειας.

Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους

Δ) Τα δημόσια αγαθά

Η απόκτηση και χρήση των περισσότερων αγαθών απαιτεί να καταβάλλουμε ένα αντίτιμο. Η μη καταβολή του συνεπάγεται το αποκλεισμό μας από την απόκτηση. Αυτό ονομάζεται αρχή του αποκλεισμού.

Υπάρχουν, όμως, ορισμένα αγαθά για τα οποία δεν μπορεί να ισχύσει η αρχή αυτή. Δηλαδή, υπάρχουν αγαθά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άτομα, χωρίς ο παραγωγός να μπορεί να αποκλείει αυτούς που δεν πληρώνουν. Τα αγαθά αυτά ονομάζονται δημόσια αγαθά.

Τέτοια αγαθά είναι η εθνική άμυνα, η δημόσια ασφάλεια, τα πάρκα, οι εθνικές οδοί, οι φάροι στα λιμάνια κ.λ.π.

Επειδή, για το λόγο αυτό κανένας ιδιώτης δεν αναλαμβάνει την παραγωγή των αγαθών αυτών, την αναλαμβάνει το κράτος.

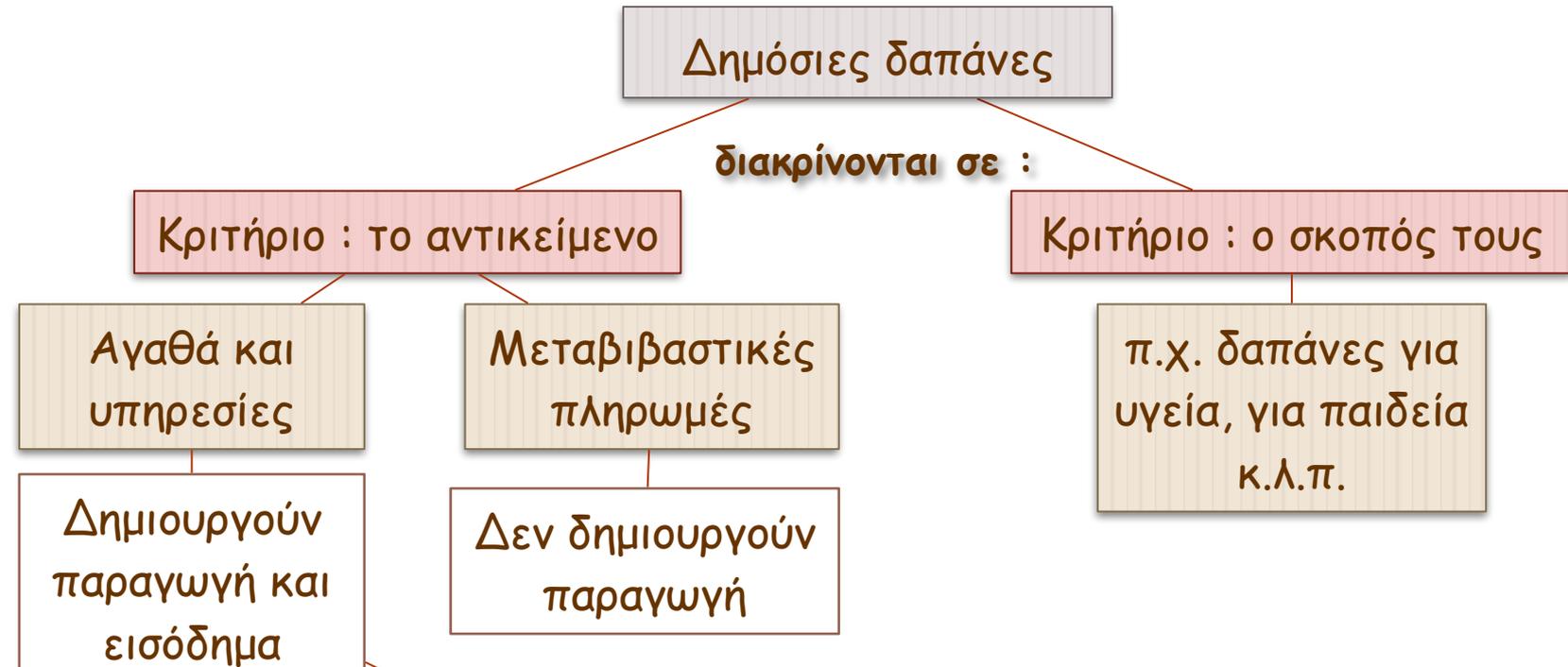
Τα δημόσια οικονομικά

Με τον όρο δημόσια οικονομικά εννοούμε τη διαχείριση των δημόσιων δαπανών και των δημόσιων εσόδων. Αυτά έχουν τρεις βασικές επιδράσεις στη λειτουργία της οικονομίας :

1. Μεταβάλλουν την κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες. Όταν το κράτος ενισχύει κάποιες δραστηριότητες, είτε με περισσότερες δαπάνες, είτε με λιγότερη φορολογία, παραγωγικοί συντελεστές πηγαίνουν στην παραγωγή των αγαθών αυτών.
2. Μεταβάλλουν το επίπεδο του εισοδήματος.
3. Μεταβάλλουν το μέγεθος των επενδύσεων, του κεφαλαίου και συνεπώς του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας.

Δημόσια έξοδα

Χρήματα που δαπανά το κράτος για μισθούς, υλικά για τη δημόσια διοίκηση, στρατιωτικές δαπάνες, εκτέλεση δημόσιων έργων κ.λ.π.

Η αναλογία των δημόσιων δαπανών μεταβάλλεται, ανάλογα με την γενική οικονομική, πολιτική, κοινωνική κατάσταση, το μέγεθος και το ρόλο του κράτους κ.λ.π.

Δημόσια έσοδα

Τα δημόσια έσοδα μπορούν να προέλθουν από φόρους, τέλη, επιχειρηματική δραστηριότητα, δανεισμό. Οι κυριότερες πηγές είναι οι φόροι και ο δανεισμός.

1. Φόροι

Οι φόροι είναι χρηματικά ποσά που οι πολίτες είναι υποχρεωμένοι να καταβάλλουν, χωρίς απαραίτητα να συνδέονται με συγκεκριμένο αντάλλαγμα.

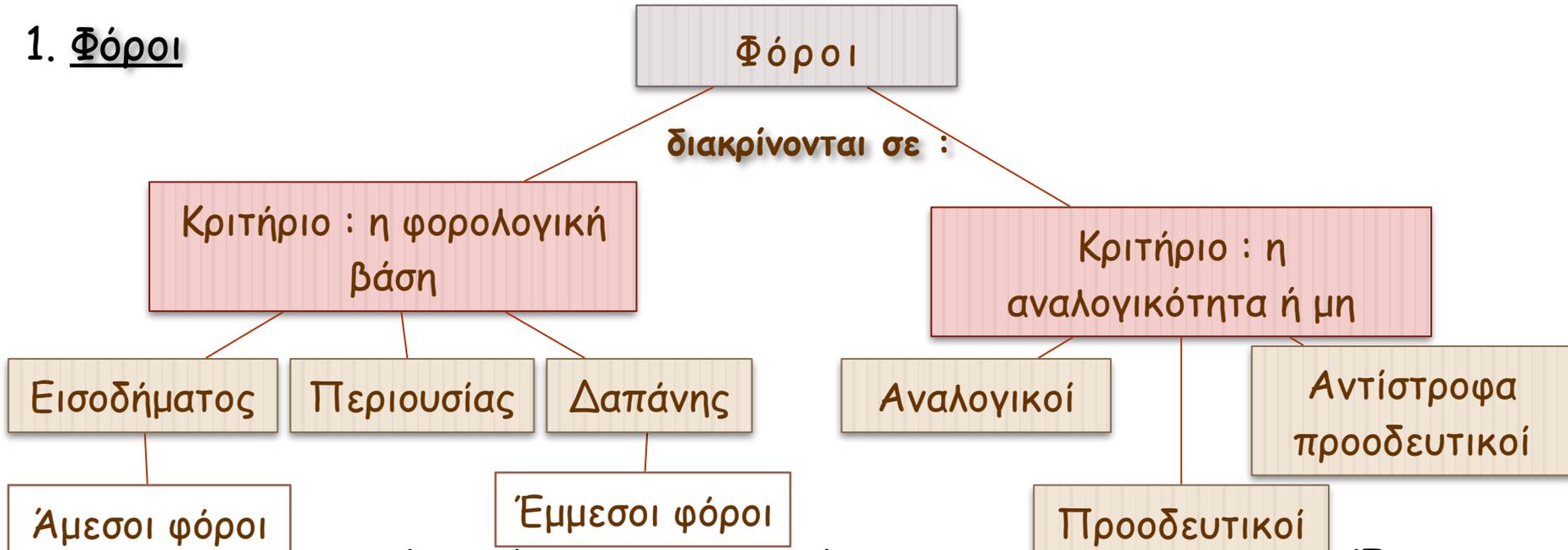
Οι φόροι εξαρτώνται από τη φορολογική βάση και το φορολογικό συντελεστή.

Φορολογική βάση είναι το οικονομικό μέγεθος στο οποίο επιβάλλεται ο φόρος, π.χ. το εισόδημα, η περιουσία ή δαπάνη.

Φορολογικός συντελεστής είναι το ποσοστό με βάση το οποίο υπολογίζεται ο φόρος.

Δημόσια έσοδα

1. Φόροι

Αναλογικός είναι ο φόρος, όταν ο φορολογικός συντελεστής είναι πάντα ο ίδιος.

Προοδευτικός είναι ο φόρος, όταν ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται, όταν αυξάνεται η φορολογική βάση.

Αντίστροφα προοδευτικός είναι ο φόρος, όταν ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται, καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση.

Φορολογικοί συντελεστές

Παράδειγμα : Ποιος είναι ο φόρος που θα πλήρωνε κάποιος με εισόδημα 20.000 € με τον παλιό νόμο και ποιος με τον νέο;

Παλιός Νόμος		Νέος Νόμος	
Ύψος εισοδήματος	Συντελεστής	Ύψος εισοδήματος	Συντελεστής
0 - 12.000	0%	0 - 25.000	22%
12.001 - 16.000	18%	25.001 - 42.000	32%
16.001 - 22.000	24%	42.001 - και άνω	42%
22.001 - 26.000	26%		
26.001 - 32.000	32%		
32.001 - 40.000	36%		
40.001 - 60.000	38%		
Άνω των 60.000	40%		

Με τον παλιό νόμο :

Για το τμήμα του εισοδήματος μέχρι 12.000 δεν θα πλήρωνε φόρο.

Για το τμήμα του εισοδήματος από 12.000 - 16.000 : 4.000 θα πλήρωνε το $18\% \times 4.000 = 720 \text{ €}$.

Για το τμήμα του εισοδήματος από 16.000 - 20.000 : 4.000 θα πλήρωνε το $24\% \times 4.000 = 960 \text{ €}$.

Άρα, συνολικά θα πλήρωνε 1.680 € φόρο.

Φορολογικοί συντελεστές

Παράδειγμα : Ποιος είναι ο φόρος που θα πλήρωνε κάποιος με εισόδημα 20.000 € με τον παλαιό νόμο και ποιος με τον νέο;

Παλιός Νόμος	
Ύψος εισοδήματος	Συντελεστής
0 - 12.000	0%
12.001 - 16.000	18%
16.001 - 22.000	24%
22.001 - 26.000	26%
26.001 - 32.000	32%
32.001 - 40.000	36%
40.001 - 60.000	38%
Άνω των 60.000	40%

Νέος Νόμος	
Ύψος εισοδήματος	Συντελεστής
0 - 25.000	22%
25.001 - 42.000	32%
42.001 - και άνω	42%

Με τον νέο νόμο:

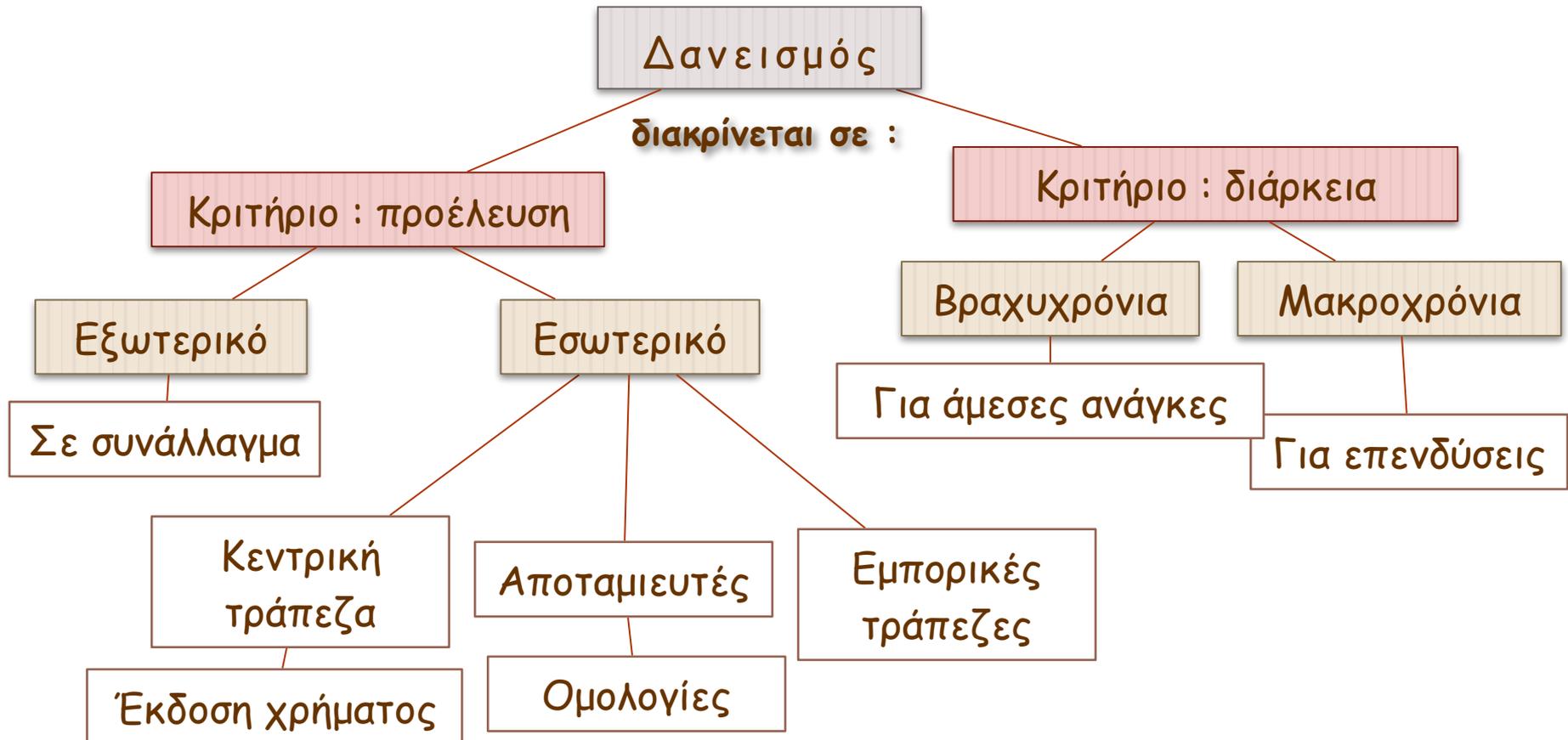
Για σύνολο του εισοδήματός του θα πληρώσει $22\% \times 20.000 = 4.400 \text{ €}$.

Από το ποσό αυτό αφαιρούνται 2.100€, άρα τελικά ο φορολογούμενος θα πληρώσει 2.300€.

Δημόσια έσοδα

2. Δημόσιος δανεισμός

Το κράτος δανείζεται χρήματα, όταν δεν μπορεί να καλύψει τις δαπάνες που κάνει με τα έσοδα που έχει, δηλαδή όταν έχει δημόσιο έλλειμμα.

Κρατικός Προϋπολογισμός

Ο κρατικός προϋπολογισμός είναι ένας λογαριασμός που περιλαμβάνει τα έσοδα που προβλέπει να έχει το κράτος και τις δαπάνες που σχεδιάζει να κάνει.

Είναι ένας πίνακας που δείχνει αναλυτικά από ποιες πηγές θα εισπράξει τα έσοδα και σε ποιους τομείς της οικονομίας θα γίνουν οι δαπάνες.

Συντάσσεται από το Υπουργείο Οικονομικών, εγκρίνεται από το υπουργικό συμβούλιο και τίθεται στη Βουλή προς ψήφιση.

Ο προϋπολογισμός μπορεί να είναι :

- Πλεονασματικός, όταν τα έσοδα είναι περισσότερα από τις δαπάνες.
- Ελλειμματικός, όταν τα έσοδα είναι λιγότερα από τις δαπάνες.
- Ισοσκελισμένος, όταν τα έσοδα είναι ίσα με τις δαπάνες.

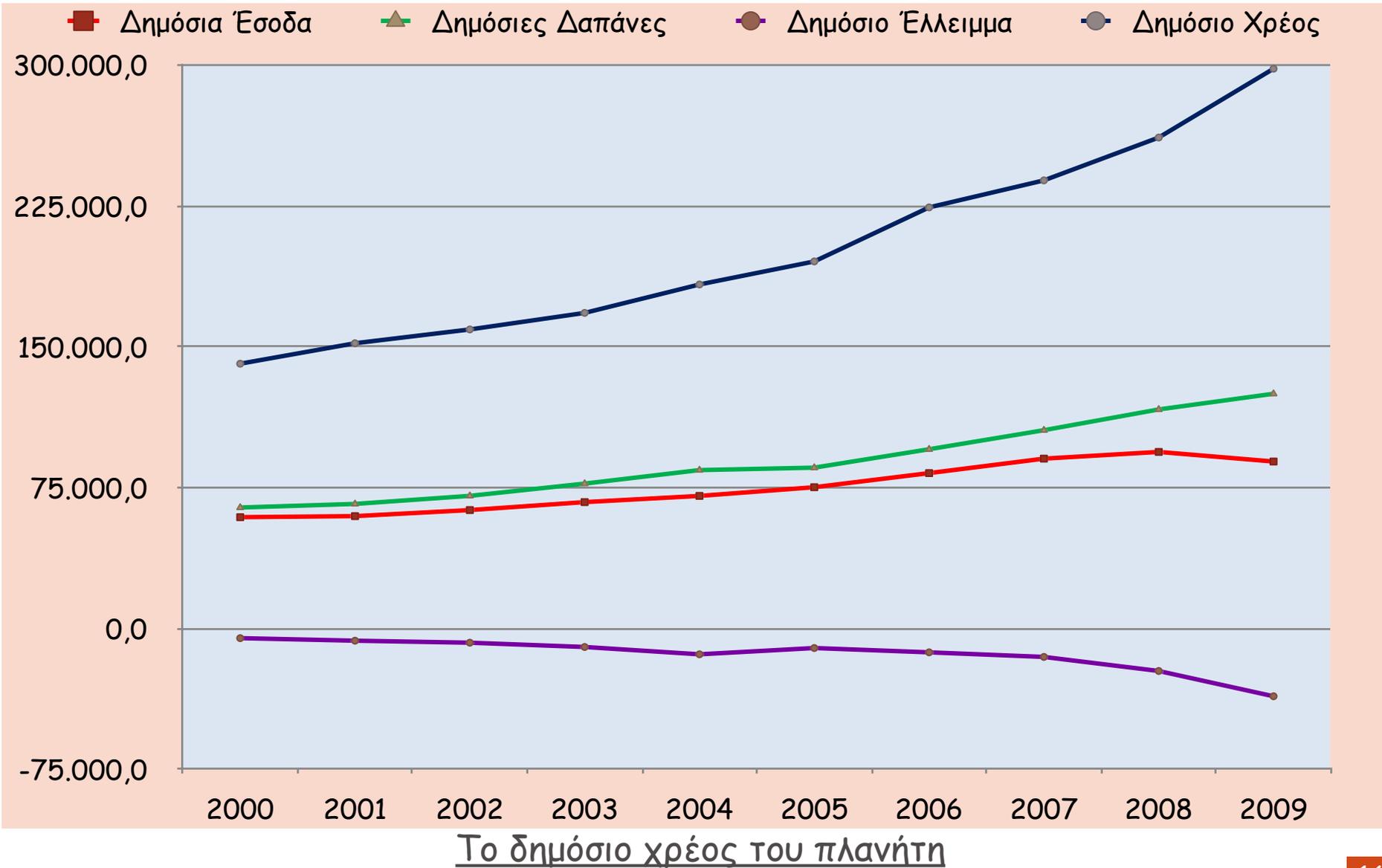
Κρατικός Προϋπολογισμός

Ο κρατικός προϋπολογισμός δεν είναι απαραίτητο να είναι ισοσκελισμένος. Η κατάστασή του εξαρτάται από τη γενικότερη οικονομική συγκυρία.

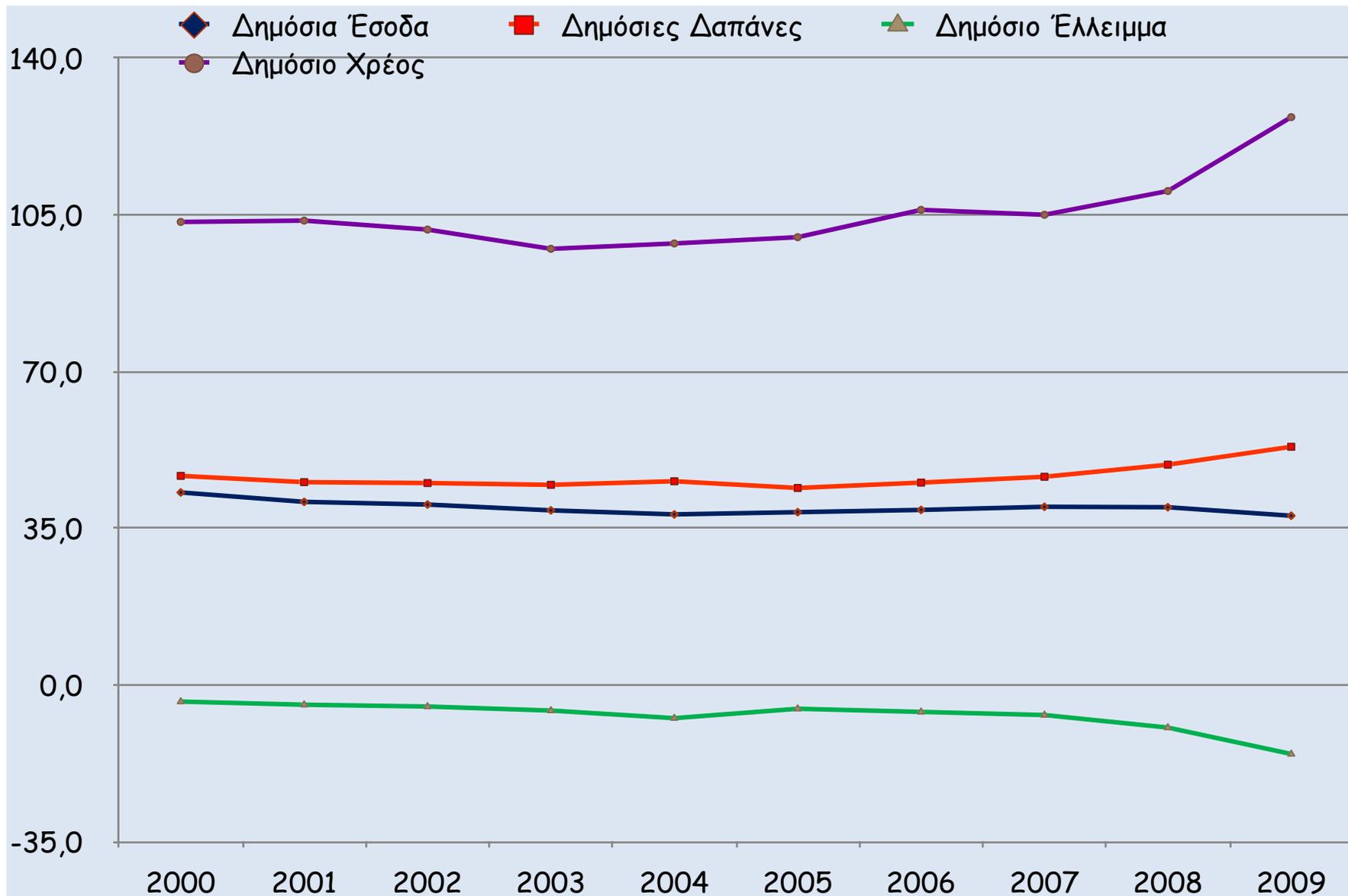
Σε περιόδους ύφεσης, με χαμηλή παραγωγή και ανεργία, ο προϋπολογισμός θα είναι ελλειμματικός, διότι πολλά έσοδα δεν μπορούν να εισπραχθούν και οι δαπάνες πρέπει να είναι αρκετές, ώστε να αυξηθεί το εισόδημα και να ανέλθει η οικονομία.

Σε περιόδους κρίσης, με μεγάλη απασχόληση και υψηλές τιμές, ο προϋπολογισμός θα είναι πλεονασματικός, διότι μπορούν να εισπραχθούν πολλοί φόροι και οι δαπάνες πρέπει να είναι περιορισμένες για να αποφευχθεί υψηλός ρυθμός πληθωρισμού.

Τα μεγέθη των δημοσίων οικονομικών

Τα δημόσια οικονομικά σε ποσοστά

Κρατικός Προϋπολογισμός

**Πίνακας 5.15 Ενδεικτική μηνιαία κατανομή εσόδων τακτικού προϋπολογισμού
έτους 2011
(σε εκατ. ευρώ)**

	Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μαι	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.	2011 ΣΥΝΟΛΟ
A. ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ (I+II+III+IV)	5.502	3.614	3.815	3.958	4.383	4.457	5.372	4.220	4.662	5.398	5.149	6.989	57.520
I. ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	2.004	1.011	1.268	1.135	1.955	1.516	2.137	1.562	1.817	1.824	1.959	2.692	20.880
1. Φόρος εισοδήματος	1.226	512	779	726	1.374	1.102	1.605	1.228	1.424	1.435	1.503	1.906	14.820
Φυσικών προσώπων	1.087	418	678	535	805	688	1.079	710	1.012	1.042	1.082	1.464	10.600
Νομικών προσώπων	16	11	32	88	488	308	320	274	287	324	337	315	2.800
Ειδικών κατηγοριών	123	83	69	103	82	106	207	244	124	69	85	127	1.420
2. Φόροι στην περιουσία	51	54	65	61	65	40	179	21	96	76	91	111	910
3. Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	205	273	238	164	344	194	178	149	129	146	199	480	2.700
4. Λοιποί άμεσοι φόροι	523	171	186	183	172	179	176	164	168	168	166	194	2.450
II. ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	3.341	2.354	2.371	2.404	2.075	2.589	2.788	2.194	2.289	3.097	2.642	3.837	31.980
1. Φόροι συναλλαγών	2.282	1.306	1.401	1.741	1.337	1.398	1.981	1.363	1.323	2.028	1.522	1.608	19.290
ΦΠΑ	2.201	1.225	1.308	1.660	1.212	1.278	1.862	1.293	1.212	1.915	1.409	1.454	18.030
Λοιποί φόροι συναλλαγών	80	81	94	80	125	120	119	70	110	113	113	154	1.260
2. Φόροι κατανάλωσης	971	959	876	594	662	1.077	728	759	893	972	1.026	2.122	11.640
3. Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	49	48	38	31	36	66	38	30	28	57	48	61	530
4. Λοιποί έμμεσοι	39	40	56	39	40	48	41	42	46	40	47	46	520
III. ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ ΕΕ	5	4	42	16	11	4	5	4	117	7	7	120	340
IV. ΛΟΙΠΑ ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	152	245	134	403	343	348	442	461	439	471	542	341	4.320
B. ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	150	76	109	98	153	450	139	91	65	108	148	254	1.840
Έσοδα καταργηθέντων ειδικών λογισμών	137	63	103	88	78	179	69	54	52	70	101	162	1.157
Έσοδα προγράμματος ενίσχυσης της μεισιτότητας λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης	13	12	5	10	74	270	69	34	11	35	35	74	643
Έσοδα από NATO	0	1	2	0	0	1	1	2	1	3	12	18	40
Γ. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ (Α+Β)	5.652	3.690	3.924	4.056	4.536	4.908	5.512	4.311	4.726	5.506	5.297	7.244	59.360
Δ. ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΕΣΟΔΩΝ	290	243	239	209	355	348	344	350	336	300	282	503	3.800
E. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ (Γ-Δ)	5.361	3.447	3.685	3.846	4.180	4.559	5.168	3.960	4.390	5.206	5.015	6.741	55.560

Πίνακας 5.17 Ενδεικτική μηνιαία κατανομή δαπανών τακτικού προϋπολογισμού κατά φορέα έτους 2011 (σε εκατ. ευρώ)

	Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μαι.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.	2011 ΣΥΝΟΛΟ
Προεδρία Δημοκρατίας	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	5
Βουλή των Ελλήνων	9	14	14	11	12	12	11	17	15	21	14	47	198
Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρ. Διακυβέρνησης	267	440	240	234	230	234	290	229	295	842	842	781	4.923
Εξωτερικών	32	11	39	22	8	29	30	15	39	46	46	38	355
Εθνικής Άμυνας	182	209	233	307	285	356	319	261	289	846	846	822	4.955
Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	461	356	504	655	318	599	556	493	737	959	767	586	6.992
Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	80	52	58	63	59	51	57	49	50	56	76	81	732
Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων	460	489	618	537	492	584	558	484	484	582	582	413	6.283
Πολιτισμού και Τουρισμού	21	32	33	30	34	39	62	59	40	78	69	27	525
Οικονομικών (πλην Γενικών Κρατικών Δαπανών)	42	81	80	88	75	71	83	70	75	84	84	88	920
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	35	31	89	99	32	89	110	73	147	122	122	104	1.055
Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής	5	19	21	24	18	17	20	25	21	15	20	20	224
Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης	1.622	690	1.295	1.035	986	1.191	1.051	990	927	1.267	1.056	962	13.072
Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας	7	7	7	9	13	13	13	9	9	13	9	10	118
Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων	57	68	142	63	71	67	90	62	76	81	47	16	839
Προστασίας του Πολίτη	147	152	150	188	147	152	183	156	171	222	144	133	1.944
Θαλασσιών Υποθέσεων, Νήσων και Αλιείας	51	51	51	103	112	123	134	123	185	206	206	206	1.551
Γενικές Κρατικές Δαπάνες	1.481	2.076	2.655	10.233	13.895	1.559	4.617	2.593	2.030	13.349	10.992	10.268	75.748
ΣΥΝΟΛΟ	4.960	4.777	6.230	13.701	16.788	5.189	8.183	5.708	5.590	18.789	15.921	14.603	120.439